

УДК 378:355.01

Талят БЄЛЯЛОВ, д.е.н., професор
завідувач кафедри підприємництва та бізнесу
Київський національний університет технологій та дизайну
Київ, Україна

Еннан АШИРОВ
аспірант кафедри підприємництва та бізнесу
Київський національний університет технологій та дизайну
Київ, Україна

ОЦІНКА РОЗВИТКУ СФЕРИ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО ТА ПІСЛЯВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабного збройного вторгнення Росії в Україну вища освіта в країні зазнала суттєвих втрат: освітній процес був призупинений, а матеріально-технічна база багатьох університетів зазнала пошкоджень або була зруйнована внаслідок ракетних обстрілів; загроза подальшого руйнування закладів освіти залишається досить високою; учасники освітнього процесу опинилися в різних умовах: частина з них змушена перебувати за межами України або у віддалених від зони бойових дій регіонах, тоді як деякі все ще залишаються на тимчасово окупованих територіях.

Отже, у період війни система вищої освіти України зіштовхується з низкою суттєвих викликів, серед яких: значні руйнування освітньої інфраструктури, що включають пошкодження приміщень університетів, навчального обладнання та баз для практичної підготовки; загроза життю та здоров'ю учасників освітнього процесу, включаючи студентів і персонал закладів вищої освіти; масштабне переміщення учасників освітнього процесу як всередині країни, так і за її межі, що спричинило значні втрати як серед студентів, так і серед науково-педагогічного складу; втрата управлінського контролю над освітньою діяльністю на тимчасово окупованих територіях або в зоні бойових дій; загострення проблем доступу до вищої освіти та порушення безперервності навчального процесу; зменшення обсягів державного фінансування освітніх закладів [1].

Зазначені проблеми виявляють недоліки в системі державного регулювання освіти та негативно впливають на конкурентоспроможність українських університетів на міжнародній арені.

В зазначених складних умовах пріоритетними завданнями розвитку вищої освіти України включають: створення механізмів для подолання освітніх втрат, спричинених пандемією збройною агресією Росії проти України; забезпечення інтеграції української системи вищої освіти у глобальний освітній простір; покращення фінансування й управління вищою освітою; розширення фінансової автономії закладів вищої освіти, їхня модернізація та вдосконалення системи управління; сприяння високому рівню співпраці між закладами освіти та науковими установами; формування ефективної системи оцінювання якості освіти; створення інноваційного середовища у співпраці з роботодавцями та бізнесом; прогнозування потреб ринку праці; впровадження сучасних освітніх технологій, а також активний розвиток смарт-спеціалізацій і кластерів Індустрії 4.0; забезпечення рівного

доступу до якісної вищої освіти; вдосконалення форм і методів здобуття вищої освіти; розвиток наукової та науково-технічної діяльності у вищих навчальних закладах [2].

Попри всі розглянуті виклики, українські університети демонструють, що кризові ситуації можуть сприяти трансформаційним процесам. Протягом останніх кількох років, а особливо в умовах війни, університети показали здатність швидко пристосовуватися до нових обставин, зокрема через міжнародну співпрацю. Українські заклади вищої освіти дедалі активніше долучаються до міжнародних дослідницьких проєктів, що дозволяє інтегрувати нові знання, технології та практики в українську освіту й науку та сприяє підвищенню якості досліджень, залученню фінансування та експертної підтримки з-за кордону.

Наукова діяльність в українських університетах перебуває в процесі істотних змін, спричинених умовами війни. Якщо раніше акцент у дослідженнях здебільшого робився на фундаментальних аспектах науки, то наразі університети вимушені перейти до вирішення актуальних практичних завдань. У зв'язку з цим, українські академічні установи активно інтегруються в міжнародні дослідницькі програми, що сприяє впровадженню новітніх знань та технологій у наукову сферу України. Крім того, така співпраця дозволяє отримати додаткові ресурси, необхідні для вирішення термінових проблем.

Через ініціативи, спрямовані на підтримку студентів і науковців, які змушені були залишити країну через війну, українські університети активно працюють над збереженням зв'язків з інтелектуальним потенціалом країни. Зокрема, програми подвійних дипломів і академічні центри, створені за кордоном, дають можливість студентам продовжувати навчання у безпечних умовах і потім повертатися до України, щоб брати участь у її відновленні. Така інтеграція допомагає зберігати людський капітал, який є вкрай важливим для майбутнього України.

Вітчизняні університети також активно переймають досвід європейських колег у реалізації так званої «третьої місії» - соціальної відповідальності, співпраці з громадами, впровадження інноваційних рішень для відбудови країни. Програми ЄС, такі як UNICOM, спрямовані на посилення ролі університетів у вирішенні суспільних проблем та розвитку громад [3].

Отже, міжнародна співпраця розглядається як ключовий чинник підтримки системи вищої освіти України під час війни та у майбутньому відновленні. Партнерські проєкти, конференції, обміни сприяють трансформації університетів, впровадженню цифрових інновацій, розвитку нових стратегій управління та навчання. Попри значні можливості, війна створює й низьку перешкод для міжнародної співпраці: міграція студентів та викладачів, руйнування інфраструктури, обмеження мобільності. Водночас, університети шукають нові формати співпраці, які дозволяють отримати ресурси дистанційно, підтримують академічні зв'язки та збереження інтелектуального потенціалу країни.

Література

1. Оршанський Л., Нищак І., Матвісів Я., Юрків М. Вища освіта України в умовах воєнного стану: виклики та шляхи подолання. Молодь і ринок. 2024. № 1 (221). С.29 – 35.
2. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт / Є. Ніколаєв, Г. Рій, І. Шемелинець. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с
3. Третя МІСІЯ університетів: як виші та громади співпрацюють задля відновлення України. URL: <https://life.pravda.com.ua/projects/navchayemo-i-zrostayemo/tretya-misiya-306507/>